

МЕХАНІЗМ ПРИКОРДОННОГО ВУГЛЕЦЕВОГО КОРИГУВАННЯ (CARBON BORDER ADJUSTMENT MECHANISM (CBAM))

Чому адаптація до СВМ є важливою для України?

Паризька кліматична угода 2016 року передбачила встановлення Національно-визначених внесків (НВВ). Відповідно до цієї угоди країни можуть встановлювати обсяг внеску на власний розсуд, тому країни з більш амбітними кліматичними цілями можуть стикатись з процесом переносу виробництва до території країн з менш амбітними цілями щодо скорочення викидів парникових газів (так зване перетікання), проте ці викиди можуть повертатись назад разом з імпортованими товарами. Таке перетікання виникає внаслідок різної вартості за тону викидів парникових газів, яку вкладають у собівартість товарів виробники різних країн. Чим більш амбітними є кліматичні цілі країни, більше ціна однієї тони викидів, що прямо впливає на собівартість продукції. Для попередження процесу перетікання викидів парникових газів розвинені країни світу почали розробляти та впроваджувати прикордонні обмежувальні заходи щодо імпортованої продукції з високим вмістом вуглецю. Одним з перших масштабних механізмів вирівнювання став СВМ. Втім впровадження аналогічних механізмів вже активно дискутується усіма країнами G7, і поява подібних механізмів у більшості розвинених країн світу є питання найближчих років.

Україна в цій ситуації стикається з великими ризиками спаду економічної активності, оскільки згідно зі СВМ імпортер матиме обов'язок компенсувати різницю ціни внутрішніх викидів парникових газів імпортованих товарів у разі, якщо ціна за тону викидів у країні походження товарів є меншою за ціну у Європейській системі торгівлі квотами на викиди. Сьогодні ціна викидів CO₂ в Україні встановлена екологічним податком і становить 30 гривень за тону, в той час як в Європейській системі торгівлі парниковими газами ціна перевищує 1500 гривень за тону. Тому застосування СВМ, та аналогічних до нього механізмів, призведе до істотного зростання ціни експортних товарів, що автоматично зробить їх неконкурентоспроможними на зовнішніх ринках і відповідно скоротяться валютні надходження, збільшиться сальдо платіжного балансу, що у свою чергу ослабить курс гривні та комплексно погіршить макрофінансову ситуацію в Україні.

Які основні цілі запровадження CBAM?

Цілями введення в дію CBAM є:

- 1) сприяння досягненню кліматичної нейтральності Європейського континенту;
- 2) запобігання перетіканню парникових газів для забезпечення ефективності кліматичної політики ЄС;
- 3) вплив на поведінку третіх країн:
 - надати стимул для країн-партнерів ЄС щодо зменшення викидів парникових газів;
 - стимулювати такі країни до адаптації їхньої кліматичної політики до стандартів ЄС;
 - створення додаткових можливостей для мобілізації зелених фінансів.

На які групи товарів спрямована дія CBAM?

Дія CBAM сфокусована на секторах промисловості з великими обсягами викидів парникових газів.

Групи товарів, що в першу чергу підпадають під дію CBAM:

- цемент;
- залізо та сталь;
- алюміній;
- добрива;
- електроенергія.

За якими критеріями обирались ці групи товарів?

Вони обирались за трьома критеріями:

- великий ризик перетікання викидів парникових газів за межі ЄС (високий рівень викидів, значний обсяг торгівлі);
- покриваються більше 45% викидів у Європейській системі торгівлі квотами на викиди;
- практична можливість застосування механізму CBAM.

Які основні положення CBAM?

Європейський бізнес має використовувати товари визначених категорій з однаковим рівнем компенсації вартості викидів парникових газів не залежно від країни походження товару, за винятком імпорту з країн з низьким рівнем розвитку, відповідно до ціни Європейської системи торгівлі квотами на викиди (EU ETS);

Якщо виробник товарів може довести, що певна ціна за викиди парникових газів вже була сплачена у країні походження товарів, тоді сума зобов'язань щодо сплати за механізмом CBAM може бути скоригована на цю величину. У разі перевищення ціни на викиди парникових газів в країні походження товарів над зобов'язаннями.

CBAM зворотна компенсація з боку ЄС не надається.

- Платежі за CBAM будуть корегуватись з урахуванням рівня безкоштовних квот, які надаються в межах Європейської системи торгівлі квотами на викиди (EU ETS) до 2035 року;
- Введення в дію CBAM буде відбуватись поетапно, що дозволить бізнесу адаптуватись до нових правил гри.

Яким чином буде введений в дію CBAM?

Фази введення в дію CBAM:

2023-2025 рік – початкова фаза запуску CBAM. Головною ціллю буде збір інформації, а не грошей. Такою інформацією будуть фактичні викиди для кожного сектору;

2026 рік і далі – імпортери будуть зобов'язані декларувати внутрішні викиди у імпортованих товарах. Правила до підрахунку внутрішніх викидів будуть вже чітко донесені до учасників ринку.

Україна та CBAM

За критерієм вартості товарів, що підпадають під дію CBAM, за підсумками 2019 року Україна знаходиться на п'ятому місці серед імпортерів ЄС після Росії, Туреччини, Китаю та Британії. У 2019 році Україна експортувала до ЄС 3336099 тон заліза та сталі (2 місце серед імпортерів ЄС), 408889 тон добрив (5 місце серед імпортерів ЄС), 571052 тон цементу (2 місце серед імпортерів ЄС).

За підрахунками UNTCAD, якщо ціна за тону викидів CO₂ становитиме 44 долари США, вартість українських товарів на ринку ЄС може змінитись

- алюмінію має зрости на 5.3%; (1.8 млн. доларів США на рік);
- металу та сталі має зрости на 9.2%; (209.9 млн. доларів США на рік);
- цементу має зрости на 18,7% (4.6 млн. доларів США на рік);
- добрив має зрости на 10,8% (7.6 млн. доларів США на рік)
- електроенергії має зрости на 15,6% (53.7 млн. доларів США на рік).

У разі зростання ціни за тону викидів CO₂ до 88 доларів США, приріст вартості українських товарів буде пропорційним у 2 рази. (Розрахунки на основі UNTCAD A Euro- pean Union Carbon Border Adjustment Mechanism: Implications for developing countries)

Термінологія CBAM

EU ETS – означає систему торгівлі квотами на викиди парникових газів у межах Європейського Союзу стосовно видів діяльності, зазначених у Додатку I до Директиви 2003/87/ ЄС, крім авіаційної діяльності.

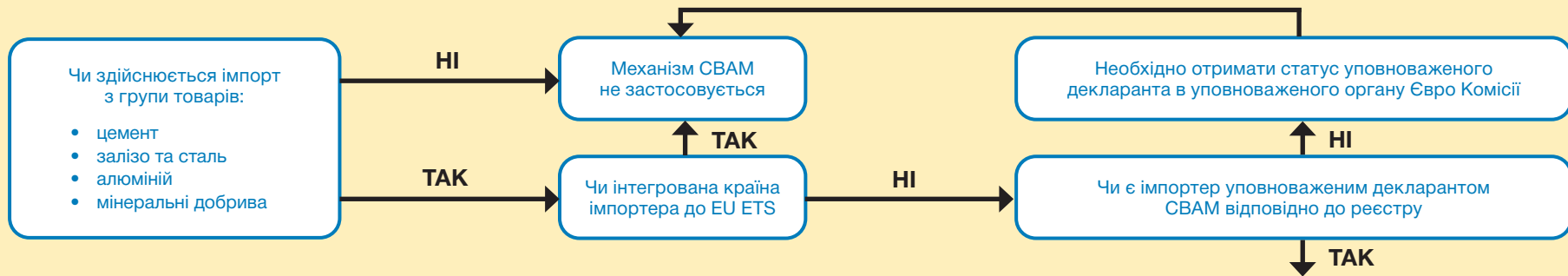
Третя країна- країна або територія за межами митної території ЄС.

Вбудовані викиди (англ. embedded emissions) – означають прямі викиди, що виділяються під час виробництва товарів.

Сертифікат CBAM – означає сертифікат в електронному форматі, що є еквівалентом однієї тони вбудованих викидів у товари.

Уповноважений декларант – юридична особа, що була внесена уповноваженим органом Європейської комісії до відповідного реєстру. Статус уповноваженого декларанта дозволяє здійснювати імпорту товарів, що підпадають під дію CBAM, купувати сертифікати CBAM та зобов'язує до звітності у межах дії CBAM.

ДЕРЕВО РІШЕНЬ CARBON BORDER ADJUSTMENT MECHANISM

Застосування механізму СВAM

Крок 1. Імпорт товарів та купівля сертифікатів СВAM в уповноваженого органу за середньою щотижневою ціною закриття всіх аукціонів квот ЄС ETS. (сертифікати не зможуть бути перепродані).

Початковий період дії 2023-2025

Впродовж двох років митні органи країн членів ЄС повинні забезпечити, щоб декларанти покритих СВAM імпортованих товарів та електроенергії, звітували за СВAM. Ціна в розрахунках відображатиме середню щотижневую ціну квоти ETS, помножену на вбудовані викиди імпортованих товарів, які будуть розраховані на основі стандартних значень.

Період часткового застосування 2026-2035

- Починаються платежі за СВAM, оплата буде симетричною принципам EU ETS.
- Впродовж 10 років відбудеться поступове скорочення отримання безкоштовних сертифікатів СВAM, кожного року на 10%. У підсумку після 2035 року, безкоштовні сертифікати не надаватимуться.
- Починаючи з 2026 року, перелік товарів, що підлягають СВAM, буде розширений товарами з переліку тих товарів, викиди яких покриваються ETS.

Період повноцінного застосування після 2035 року

Починаючи з 2036 року, усі вбудовані викиди імпортованих товарів мають покриватись сертифікатами СВAM.

Кількість сертифікатів СВAM, що підлягає купівлі може бути зменшена на вартість, що була сплачена за вбудовані викиди у третій країні. Водночас уповноважений декларант має вести облік документації, яка потім має бути завіреною незалежною особою. Це має демонструвати те, що задекларовані вбудовані викиди підпадали під вимоги оплати парникових газів у країні походження.

Впродовж року, уповноважений декларант має дотримуватись умови, що щоквартально обсяг куплених сертифікатів СВAM має становити мінімум 80% від обсягу вбудованих викидів від імпортованих товарів. При цьому щоквартально подаються звіти з даними про імпорт, вбудовані викиди, кількість куплених сертифікатів СВAM та кількість платежів у країні походження за викиди, на яку зменшені зобов'язання за СВAM.

Крок 2. Подача Декларації про кількість імпортованих товарів, вбудованих викидів у ці товари, куплених сертифікатів СВAM за попередній рік до 31 травня кожного року. Декларант має забезпечити, щоб подані дані у декларації про вбудовані викиди були перевірені верифікатором.

Вбудовані викиди обраховуються на основі даних отриманих від зареєстрованих Європейською Комісією промислових установок. Уповноважений декларант має право отримувати дані щодо вбудованих викидів від оператора зареєстрованої промислової установки.

Крок 3. Передача уповноваженому органу Європейської комісії сертифікатів у тому обсязі, що відповідає обсягу вбудованих викидів імпортованих товарів

Крок 4. Викуп сертифікатів СВAM, що були куплені надлишково до 30 червня кожного року, у разі подачі відповідної заяви, у межах третини кількості сертифікатів СВAM куплених у попередній рік. У разі непроходження процедури викупу усі надлишкові сертифікати, що були куплені у році, що передує попередньому календарному року, анулюються до 30 червня кожного року.

Можливі шляхи адаптації України до умов СВАМ

I СВАМ та Світова організація торгівлі (СОТ)

- 1) СВАМ може бути несумісним із правилом СОТ щодо недискримінації. Якщо ЄС буде проводити оцінку товарів країн- членів СОТ за ступенем та якістю їхніх кліматичних дій, а також вирішувати чия продукція потребує сертифікатів СВАМ, Союз виявлятиме упередженість щодо окремих країн- членів СОТ.
- 2) Застосування плати за імпорту продукції в рамках СВАМ може суперечити зобов'язанням ЄС у СОТ, адже має місце стягування додаткових зборів.
- 3) Для країн-членів СОТ діє режим «найбільшого сприяння», тобто імпортовані товари з однієї країни повинні мати такий же сприятливий режим, що і аналогічні товари з інших країн. Таким чином Україна імпортуватиме свої товари до ЄС згідно з загальними правилами СВАМ як і всі інші імпортери.
- 4) ЄС має офіційно представити нову стратегію взаємодії з СОТ, яка буде включати питання лібералізації окремих товарів та послуг; прозорість (у тому числі щодо заходів щодо СВАМ) та інші питання. На основі стратегії ЄС-СОТ мають сформувати План дій, який і стане основою їх подальшої взаємодії. Таким чином, завершення підготовки пакету документів для Європейського зеленого курсу є початком перемовин з СОТ щодо вироблення нових правил торговельної політики.

II СВАМ та екологічний податок

- 1) Змінами до Податкового кодексу України (стаття 244) до 2026 року потрібно передбачити підвищення ставки податку на викиди двоокису вуглецю (CO₂) для операторів установок, що відносяться до сфери дії СВАМ, для наближення її до європейського рівня.
- 2) Змінами до Податкового кодексу України (стаття 243) до 2026 року потрібно передбачити підвищення ставки податку на викиди оксиду азоту (NO₂) для операторів установок, що відносяться до сфери дії СВАМ, для наближення її до європейського рівня.
- 3) Змінами до Податкового кодексу України (стаття 243) до 2026 року потрібно ввести перфторвуглець як окремий об'єкт оподаткування та передбачити встановлення ставки податку на їх викиди для операторів установок, що відносяться до сфери дії СВАМ, для наближення її до європейського рівня.

III СВАМ та Система торгівлі викидами (СТВ)

У січні 2021 року в Україні була запроваджена система моніторингу, звітності та верифікації, яка охоплює понад 1000 українських установок. Цей захід є необхідною умовою для запровадження системи торгівлі квотами на викиди. Відповідно, наступними кроками мають стати:

- 1) Відповідно до директиви 2003/87/ЄС та з урахуванням директиви 2018/410 розробити та прийняти нормативно- правовий акт щодо забезпечення впровадження системи торгівлі квотами на викиди парникових газів, та визначити цим актом відповідний уповноважений орган.
- 2) Включити до переліку фінансових інструментів у статті 10 Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» сертифікатів-квот на викиди парникових газів.
- 3) Запустити пілотну систему торгівлі квотами на викиди у 2023 році, яка буде діяти до кінця 2025 року. Метою функціонування пілотної СТВ є виявлення можливих проблем у її роботі, відповідне вдосконалення законодавства, налаштування інфраструктури СТВ, навчання професійних учасників СТВ. Обов'язкові елементи: звітність, цілі скорочення викидів, безкоштовні ліміти відповідно до EU ETS,
- 4) Встановити необхідність підключення до пілотної системи торгівлі викидами операторів установок, що підлягають дії СВАМ, до кінця 2025 року.
- 5) На початку 2026 року запровадити повноцінну систему торгівлі квотами на основі результатів роботи пілотної системи.
- 6) Приєднання національної СТВ до EU ETS до 2036 року.

IV СВАМ та корпорації, цей пункт застосовується якщо в Україні не було створено СТВ та не було створено умов для підвищення екологічного оподаткування викидів парникових газів до рівня ЄС

- 1) Сприяти запровадженню на корпоративному рівні найкращих світових практик щодо оцінки карбонового сліду виробленої продукції, джерелом походження якої є Україна.
- 2) Сприяти запровадженню на корпоративному рівні методологій визначення внутрішньої ціни на викиди парникових газів на виробників груп товарів, що підпадають під дію СВАМ.
- 3) Запровадження механізмів зеленого фінансування у межах ланцюгів постачання.